MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

MARAN, René
Egy faj haláltusája
Eredeti közlés/Original publication:
ford. M. Pogány Béla, 1929, *Munka*, 6. szám, március, 181–182. old.
Elektronikus újraközlés/Electronic republication:
AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.906
Dátum/Date: 2013. december/December – 2014. június/June 28.
Az elektronikus újraközlést előkészítette
/The electronic republication prepared by:
B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd
Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document
MARAN, René: Egy faj haláltusája, **1–7. old.**, No. 000.000.906, http://afrikatudastar.hu
Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:
Közkönyvtárakban / In public libraries
Megjegyzés / Note:
ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words
René Maran írása magyar nyelvű fordításban, a francia gyarmati politika súlyos elmarasztalása, a korabeli francia közéleti viták felidézése
René Maran's writing in Hungarian translation, severe condemnation of the French colonial policy, evocation of the contemporary French public debate

---

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages
* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration
* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

EGY FAJ HALÁLTUSÁJA

René Marán

Ki nem emlékszik a Batuala-afférra hét évvel ezelőtt?

Csádban, Kumrában voltam akkor, a pusztaság kellős közepén. Minden postám puttonyszámra hozta a sértegetéseket kivágott újságcikkek alakjában.

Albert Sarraut gyarmatügyi miniszter megtagadta tőlem a Franciaországba való visszatérési engedélyt, nehogy védekezhessen!; szabad volt a vásár. Egyáltalán semmitől sem kellett tartaniok: sem helyreigazító nyilatkozatoktól a napilapokban, sem tanuk elküldésétől, sem sajtópertől. Túlságosan messze voltam.

Fajgyűlöletből, tudatlanságból, sőt, szadizmusból, hivatalos jelszóra, az egész sajtó: a nagy-, a közép- és a kis-sajtó rám vetette magát, aki egyedül voltam.

Paul Soudaij a *Le Temps* hasábjain már azt kiáltozta, hogy vizsgálati bizottságot küldjenek ki ellenem az afrikai gyarmatra

Azonban a gyarmatügyi miniszter jól tudta, hogy én az igazságnak csak egyik részét mondtam el, a teljes igazság még szörnyűbb lenne.

Számos intézkedés történt, hogy elfojtsák a botrányt. Arra készültek, hogy kijátsszák azt a két-három interpellációt, amelynek mérhetetlen visszhangja lett volna. Az idő telt. És bizonyos emberek felfogásában, akik a legkülönfélébb osztályokhoz tartoztak, úgy fordult a dolog, hogy lassanként már nemcsak azt tételezték fel, hogy „rossz francia” vagyok, hanem hogy hazudtam.

Valószínű, hogy ez a szóbeszéd a végén törvényerőre emelkedett volna, ha Albert Sarraut és azok a szervezetek, amelyeket ez idő tájt vezetett, be tudtak volna csalni abba a félhivatalos csapdába, amelyet ellenem állítottak, s amelyből csupán hullámat szedték volna ki.

Mert bármily hihetetlen is, ez nyilvánvaló tény, bebizonyított tény. Az az egy bizonyos, hogy a politikának ez a semmirekellője el akart tenni láb alól. Daladier gyarmatminiszter 1925-ben nyíltan bevallotta ebben a kérdésben és még sok másban legbűnösebb elődjének machiavellizmusát. Sőt, két-három ízben F. Gouttenoire de Toury jelenlété-

ben tartózkodás nélkül megbélyegezte azt az aljas kétszínűséget, amit Indochina volt főkormányzója tanúsított irányomban.

De az igazság igazság marad.

A gyilkosság mártírokat teremt sokszor, de nem csöndet. Az enyém semmi esetre sem akadályozta volna meg, hogy a *„la Porté Etroite”* nagy, változékony s különös írója Congóba ne menjen, s hogy visszatérve ne hallassa szörnyű kiáltását, melyet Franciaországban igyekeztek ugyan elnyomni, de az egész világ meghallotta:

„Most már egy mérhetetlen panasz lakik bennem. Oly dolgokat tudok, mikbe bele nem nyughatok. Eddig nyugodtan éltem. Most már tudom: beszélnem kell…”

Albert Londres-t sem akadályozta volna meg, hogy elmondja egy részét annak, amit tapasztalt, és hallott a francia Afrikában.

Ki nem emlékszik arra az óriási feltűnésre, amelyet a *Párizstól Buenos-Airesig* híres szerzőjének a *Petit Párisien* hasábjain megjelent nagy riportázs-cikkei keltettek a gyarmat-világban?

Kötetbe gyűjtve megjelentek ilyen cím alatt:

Ébenfüld

(A négerkereskedelem)

Nincs ékesszólóbb, mint ez az alcím a maga borzalmas egyszerűségében.

Elég is volt, hogy a kolonializmus minden bevallott védője, minden gyalázatos bajnoka feltámadjon Albert Londres ellen.

Mit vetnek szemére?

Tévedéseket követett el, mondják egyesek. Munkája roppant hiányos, állítják mások. „Kötelessége lett volna” – írja nem ok nélkül Jean Rabe a *l’Ami du Peuple* egyik januári vezércikkében,

„…kötelessége lett volna a dolgozó gyarmatosokat bemutatni, akik gyarmatbirodalmunk legigazabb művesei…”

Az Albert Londres által elkövetett hibák – s több jel arra vall, hogy nagy részük szándékos – talán jóvátehetetlenek?

Ezt semmiképpen sem lehetne állítani.

Igaz, a legjobb riporter, a legügyesebb író sem láthat mindent, nem vehet észre mindent.

Sőt, vannak rendkívül kényes tárgyak, amelyekhez a legműveltebb utazónak is csak a legnagyobb óvatossággal volna szabad hozzányúlnia.

A néger lelket nem öntheti szavakba az első jött-ment. Sokáig kellett élnie a bennszülöttek között, ismernie kell, attól függőn, mily gyarmaton tartózkodik, számtalan dialektusuk közül legalább egy igen jelentékeny néger tájnyelvet annak, aki meg akarja kísérelni, hogy behatoljon egyszerű külsejük mögé, belső életük igazi bonyolultságába.

Ezt a megjegyzést érdemes volt megtenni.

Kell-e mondani is? Semmiben sem gyengítik annak a részrehajlás mentes és bátor vádbeszédnek horderejét, hasznosságát és kérlelhetetlen igazságát, melyet Albert Londres adatokkal felszerelve mondott el a figyelő Franciaország és a Népszövetség előtt a gyarmatosítás némely módszerei ellen, mik már túlságosan régóta tartanak s mik végelemzésül nem egyebek, mint a négerkereskedelem újabb változatai, melyeket az előzőjénél is kegyetlenebb köztársasági rezsim határozatai, rendeletei és törvényei biztosítanak.

Valóban, néhány megbocsátható tévedés ellenére, melyet egyesek majd igyekeznek mértéktelenül felfújni, Albert Londres nem hazudott. S ha már valamit a szemére lehet hányni, az az, hogy az igazságot távolról sem tárta fel egészen a maga teljességében.

Semmi pontatlanság azokban a rettenetes képekben, melyeket elénk fest épülés végett. Az emberi szenvedés poklába lépünk vele átmenet nélkül, a lemondás poklába, mit előtte már Edmund D. Morei, Félicien *Challaye* és Pierre Mille 1900–1906-ig, Vandervelde 1923-ban és André Gide 1925–1926-ban felkutatott.

Az adó, a szolgáltatások, a szolgáltatások megváltása, az önkéntestoborzás, a behívás, a gyapotrobot, a kaucsukrobot, más kínszenvedések, ezeket a neveket halljuk lihegni a gyehenna mélyén, ahol a jelen órában egy egész faj vívja haláltusáját.

De ha Albert Londres megcáfolhatatlan adatok erejével (s ezeket sohasem fogják megcáfolni) feljegyezhette, hogy az *önkéntes-toborzás* – legalábbis úgy, ahogy azt végre szokták hajtani némely afrikai gyarmatunkon – nem más mint embervadászat (adalék címén érdemes elolvasni erre vonatkozólag *Samba Diouf útjá*-t a Miaraud-fivérektől és Lucie Costurier *Ismeretlen látogatók* című munkájának néhány szakaszát), ezzel szemben ő sem tudja, hogy a behívást oly embereken hajtják végre, akik bent sincsenek az anyakönyvben, ami azt jelenti, hogy *törvényesen nem is léteznek*, és hogy ezek a szerencsétlenek há-

rom évet kötelesek tölteni katonai szolgálatban egy–egy és fél év helyett.

Jól látta, hogy a fejadónak nevezett adó – ezt az adót a francia gyarmaton bízvást csorda-adónak nevezhetnék – automatikusan magába szívja a közigazgatás ügynökeinek ébersége folytán a bennszülöttek összes kínosan keresett pénzét, meg azt, mit a hordással, a csónakszállítással, a szolgáltatások megváltásával vagy közmunkálatokkal szereznek, meg azt, mihez a nyers gyapot termékeinek eladásával, pálmadióval, Karité-vajjal s kaucsukkal jutnak.

De például azt már nem tudhatja, hány napot, hány órát kell egy bennszülöttnek szentelnie az egész időszak alatt egy gyatra kis kiló kaucsuk előállítására, azt sem, mily szégyenletesen keveset kap érte.

Tényleg nem lehet megérteni azt az egész borzalmat és egész tragikumot, amivel a hordás, vagy a kaucsuk-készítés jár; olvassák el a *Batualát* és a *Dzsuma, a bozót kutyájá*-t, melyeket elfogultságtól mentes szellemmel s egészen friss szemekkel írtam.

Ezekben nemcsak meztelen és nyers igazság van, mint az *Ébenföldben,* hanem tizenöt évig megélt való igazság, mit egyébként minden hivatalos, vagy félhivatalos lap igazol, adatok oly sorozata, melyeket már nem lehet rövidebbre fogni.

Mert elég volna felkérni Aug. Chevalliert, akinek neve kétségbevonhatatlan tekintély gyarmati körökben, hogy szíveskedjék közölni a sajtóval annak a bölcs tanulmánynak legfontosabb kivonatait, melyet 1921-ben a kaucsukkérdésről írt.

Kiegészítésül fel lehetne kérni a gyarmatügyi minisztériumot, amely egész biztosan birtokában van az idevágó levelezés hiteles másolatának, mondja meg annak a hatalmas francia gyarmati szervezetnek a nevét, semmi mást, csak a nevét, amely 1918–1919-ben Franciaország nevében az álomkórgyógyító-bizottság vezetőjének összetett kezekkel könyörgött, ne tárja fel megfellebbezhetetlen, pontos és lesújtó jelentésének konklúzióit, ahol teljes pártatlansággal meztelenre vetkőzteti azokat a kegyetlen gyarmatosítási módszereket, miket az afrikai francia gyarmatokon használtak, és kimutatja azokat az irtózatos eredményeket, melyek belőle származtak.

Ami a *Congo-Ocean* építését illeti, magamnak követelem a nagy tisztességét, hogy első voltam 1926-ban, aki jeleztem a francia sajtóban a nagy, egy Verescsagin ecsetjéhez méltó dantei drámát, mely ott messze, Mayombe-ban lejátszódott.

A továbbiakban Pégourier gyarmatfelügyelő jelentései csak megerősíthették kijelentéseimet, sőt! S ugyanakkor Blaise Diagne szenegáli képviselő saját kezűleg írt levélben értésére adta az afrikai főkormányzóságnak, hogy a közvélemény előtt kinyilatkoztatott súlyos tényeket csak azzal a feltétellel hajlandó nem vinni a parlament elé, ha meghosszabbítja a Tréchot-féle koncessziók privilégiumát, mely ötévi érvényesség után a lejárathoz közeledett.

Röviden: a gyarmatosok szemében visszatetsző lehet, hogy Albert Londres véget vet ezeknek a kellemetlen szokásoknak, melyek lehetővé teszik, hogy vezetőink mértékre fabrikálnak az átlag francia, sőt egész egyszerűen a francia ember használatára oly igazságot, mely a valósággal csak igen távoli hasonlóság révén egyezik.

Bárhogy van is, Albert Londres igazsága az egyedüli valóság, először is azért, mert a gyarmatosok éppen azáltal, hogy annyira haragszanak, bizonyítják, hogy nincs igazuk, s ezt tudják, azután azért, mert oly írók garanciájára támaszkodhatik, akik nem törődnek mással, mint hogy mint a világ polgárai eleget tegyenek írói faladatuknak. Az *Ébenföld* tragikus könyve az egész emberiségnek, mely benne van és amelyét támogatni szándékozik. Megrázó vészkiáltás az összes horizontok felé.

Gyáva ember, aki nem csatlakozik mellé.

Ford.: M. Pogány Béla